

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:1994/72

Karar Sayısı:1994/68

Karar Günü:20.9.1994

R.G. Tarih-Sayı:19.10.1994-22086

İPTAL İSTEMİNDE BULUNAN : Tunceli Milletvekili Kamer GENÇ.

İPTAL İSTEMİNİN KONUSU : Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı'nın Genel Kurul'un bilgisine de sunularak üstü kapalı bir Meclis kararı durumuna getirildiğinden sözedilen, Ankara Milletvekili İ.Melih GÖKÇEK'in TBMM üyeliğinin kendiliğinden düştüğüne ilişkin 7.9.1994 günlü, 77 sayılı kararının, Anayasa'nın 84. maddesi ile TBMM İçtüzüğü'ne aykırı olduğu savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Ankara Milletvekili İ. Melih GÖKÇEK 27 Mart 1994'de yapılan yerel seçimler sonucunda Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na seçilmiştir. Adıgeçen Milletvekili, 2972 sayılı "Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun"un 3959 sayılı Yasa ile değişik 17. maddesine göre seçim sonuçlarının kendisine tebliğ edilmesinden başlayarak 15 gün içerisinde, tercih hakkını kullanarak Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nı tercih ettiğini bildirmiş ve kendisine Ankara İl Seçim kurulu Başkanlığı'nca 31 Mart 1994 günlü bir tutanakla mazbatası verilmiştir.

TBMM Başkanlık Divanı, Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 113. maddesine göre İ. Melih GÖKÇEK'in hukuksal durumunu açıklığa kavuşturmak ve Anayasa'nın 84. maddesinin gereğini yerine getirmek üzere yaptığı toplantıda; konunun, İçtüzüğün 113. Maddesi kapsamında ele alınamayacağına, bu nedenle bir karar alınmasına gerek bulunmadığına, İ. Melih GÖKÇEK'in yasama dokunulmazlığının kaldırılmasıyla ilgili 3/1304 ve 3/1305 esas numaralı dosyaları görüşen Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulu karma komisyonun Meclis Başkanlığı'na sunduğu 2.5.1994 günlü, 192 karar numaralı

raporunda belirttiği görüşlerin hukuksal durumu açıklığa kavuşturduğuna, bu rapordaki görüşler doğrultusunda hiçbir işleme gerek kalmadan İ.Melih GÖKÇEK'in TBMM üyeliğinin kendiliğinden düşmüş bulunduğu, buna göre Meclis kayıtlarında Başkanlıkça düzeltme yapılmasına ve bu hususların gündemin sonuçlar bölümünde Genel Kurul'un bilgisine sunulmasına, 7.9.1994 gününde karar vermiştir.

TBMM Başkanlık Divanı'nın bu kararı 8.9.1994 günlü toplantısında TBMM'nin sadece bilgisine sunulmuş; İ.Melih GÖKÇEK'in üyeliğinin düştüğüne ilişkin TBMM Genel Kurulu'nca ayrıca bir karar alınmamıştır.

İptal isteminde bulunan Tunceli Milletvekili Kamer GENÇ, Anayasa'nın 85. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 34. maddesine göre başvurarak, Başkanlık Divanı kararını üstü kapalı biçimde uygun bulan Meclis kararının iptalini istemiştir.

III- İLGİLİ ANAYASA VE YASA KURALLARI

Başvuru dilekçesinde dayarılan Anayasa kuralları şunlardır:

1. "MADDE 84.- İstifa eden, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyen, kısıtlanan, partisinden istifa ederek; başka bir partiye giren veya seçim hükümetleri hariç Bakanlar Kurulu'nda görev alan, üyelikle bağdaşmayan bir hizmet kabul eden, Meclis çalışmalarına özürsüz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmayanların üyeliğinin düşmesine, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verilir.

Partisinden istifa eden milletvekili bir sonraki seçimde, istifa tarihinde mevcut herhangi bir partinin genel merkez organlarınca aday gösterilemez.

Anayasa Mahkemesinin kararında partinin kapatılmasına eylem ve sözleri ile sebebiyet verdiği belirtilen milletvekilinin üyeliği ile temelli olarak kapatılan siyasî partinin, kapatılmasına ilişkin dâvanın açıldığı tarihte, parti üyesi olan diğer milletvekillerinin üyeliği, kapatma kararının Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına tebliğ edildiği tarihte sona erer."

2. "MADDE 85.- Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya üyeliğin düştüğüne Meclis'ce karar verilmesi hallerinde, karar tarihinden başlanarak bir hafta içinde, ilgili üye veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden herhangi biri, bu kararın Anayasa ve içtüzük hükümlerine aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini onbeş gün içinde karara bağlar."

A. İLGİLİ ANAYASA KURALLARI

1. "MADDE 82.- Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Devlet ve diğer kamu tüzelkişilerinde ve bunlara bağlı kuruluşlarda; Devletin veya diğer kamu tüzelkişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklarda; özel gelir kaynakları ve özel imkânları kanunla sağlanmış kamu yararına çalışan derneklerin ve Devletten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan vakıfların, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar, vekili olamazlar, herhangi bir taahhüt işini doğrudan veya dolaylı olarak kabul edemezler, temsilcilik ve hakemlik yapamazlar.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, yürütme organının teklif, inha, atama veya onamasına bağlı resmî veya özel herhangi bir işle görevlendirilemezler. Bir üyenin belli konuda ve altı ayı aşmamak üzere Bakanlar Kurulu'nca verilecek geçici bir görev kabul etmesi, Meclis'in kararına bağlıdır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile bağdaşmayan diğer görev ve işler kanunla düzenlenir."

2. "MADDE 148.- (1. Fıkrası) Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasa'ya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Ancak, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dâva açılmaz."

B. YASA KURALLARI

1- 2949 sayılı Yasa'nın 18. maddesinin birinci ve altıncı fıkraları şöyledir:

"Kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılıkları iddiasıyla açılan iptal davalarına bakmak;

.....

Milletvekillerinin yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasına veya üyeliğın dıřtđğđne veya Türkiye Bđyđk Millet Meclisi üyesi olmayan bakanların dokunulmazlığının kaldırılmasına Türkiye Bđyđk Millet Meclisince karar verilmesi hallerinde, ilgililerin Anayasa veya İçtüzük hükümlerine aykırılık iddiasına dayanan iptal istemlerini karara bağlamak;"

2. Aynı Yasa'nın 34. maddesi de şoyledir:

"Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya üyeliğın dıřtđğđne dair Türkiye Bđyđk Millet Meclisi kararlarına karşı, dokunulmazlığı kaldırılan milletvekili veya Türkiye Bđyđk Millet Meclisi üyesi olmayan bakan veya Türkiye Bđyđk Millet Meclisi üyelerinden herhangi biri tarafından yapılan iptal istemleri, Anayasa Mahkemesince onbeş gün içinde karara bağlanır.

İptal istemlerine konu teşkil eden Türkiye Bđyđk Millet Meclisi kararları aleyhine Anayasa Mahkemesine başvurma hakkı, karar tarihinden itibaren bir hafta sonra dışer.

27 nci maddenin birinci ve ikinci, 30 uncu ve 31 inci maddelerin birinci fıkraları ve 32 nci madde hükümleri bu halde de uygulanır.

Söz konusu iptal istemlerinde, Anayasa Mahkemesi Başkanlığı, ilgilinin ibraz etmesini beklemeksizin gerekli evrakı doğrudan getirir."

IV- İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca yapılan ilk inceleme toplantısında, konunun niteliği gereği bu evrede başka bir husus üzerinde durulmadan için esasına geçilerek iptal istemine ilişkin rapor, başvuru dilekçesi ve ekleri ile dayarılan yasa, İçtüzük ve Anayasa kurallarıyla bunların gerekçeleri ve diğer belgeler okunup incelendikten sonra gereği dışünüldü :

Tunceli Milletvekili Kamer GENÇ, başvurusunda özetle, bir milletvekilinin Türkiye Bđyđk Millet Meclisi üyeliğinin dışmesinin Anayasa'nın 84. maddesinin açık ve buyurucu kuralı uyarınca TBMM'nin kararıyla olanaklı bulunduğunu, oysa Ankara Milletvekili İ.Melih GÖKÇEK'le ilgili olayda Meclis Başkanlığı'nca İçtüzüğün 113. maddesine göre işlem yürütülmesi için toplantıya çağırılan Başkanlık Divanı'nın işleme gerek görmeyerek, Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulu Karma Komisyon'un dokunulmazlık dosyasına ilişkin raporundaki gerekçeye dayalı olarak İ.Melih GÖKÇEK'in üyeliğinin kendiliğinden dışmüş olduğuna karar verdiğini, bu kararın

TBMM Genel Kurulu'nun bilgisine sunulmak suretiyle üyeliğın dışmesinin kesinleştirildiğini, üyeliğın dışmesi için Anayasa ve İçtüzüğün istediği biçimde sarih bir meclis kararı alınmadığını, sadece üyeliğın dıřtđğđne ilişkin Başkanlık Divanı Kararı'nın Genel Kurul'un bilgisine sunulması ve bir üyenin aleyhte konuşması suretiyle genel bir benimseme ile zımnî bir Meclis kararı oluşturulduğunu, bu nedenlerle de Ankara Milletvekili İ. Melih GÖKÇEK'in TBMM üyeliğinin dıřtđđü yolunda verilen kararın, Anayasa'nın 84. maddesine aykırı olduğu savıyla iptaline karar verilmesini istemiştir.

Anayasa'nın 85. maddesine göre, Yasama dokunulmazlığı'nın kaldırılmasına veya üyeliğın dıřtđğđne Meclisçe karar verilmesi hallerinde ilgili üye veya Türkiye Bđyđk Millet Meclisi üyelerinden herhangi biri, bu kararın , Anayasa veya İçtüzük hükümlerine aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir.

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında 2949 sayılı Yasa'nın 34. maddesinde de "... üyeliğin düştüğüne dair Türkiye Büyük Millet Meclisi kararlarına karşı, ... Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi olmayan bakan veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinden herhangi biri tarafından yapılan iptal istemleri, Anayasa Mahkemesince ... karara bağlanır." Denilerek Anayasa'nın 85. maddesi doğrultusunda uygulamaya ilişkin açıklık yer almaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin, TBMM'nin bir üyesinin üyeliğinin düşmesiyle ilgili iptal istemlerini inceleyip karara bağlayabilmesi Anayasa'nın 84. ve 2949 sayılı Yasa'nın 18. maddesinin 6. Bendi ile 34. maddesi uyarınca "... TBMM'nin üyeliğin düştüğüne ilişkin bir karar vermesi" durumunda olanaklıdır.

Anayasa'nın 148. ve 2949 sayılı Yasa'nın 18. Maddesine göre Anayasa Mahkemesi, genelde yasaların, KHK'lerin ve TBMM İçtüzüğü'nün biçim ve öz yönünden Anayasa'ya uygunluğunu denetler. Özelde ise Anayasa'nın 84. ve 85. maddeleriyle, 2949 sayılı Yasa'nın 18. maddesinin 6. bendi gereğince dokunulmazlığın kaldırılmasına ya da üyeliğin düştüğüne ilişkin TBMM Genel Kurul kararlarına yapılan iptal istemlerini inceler. TBMM Genel Kurul kararlarından içtüzük değişikliği niteliğinde olanlar, bu nedenle başvurulduğunda, ele alabilir. Olayda, bu durumlar sözkonusu değildir. Üyeliğin düştüğüne ilişkin kararların incelenmesi bu konuda bir TBMM Genel Kurulu kararının varlığına bağlıdır. İ. Melih GÖKÇEK hakkında Anayasa'nın ilgili maddeleri gereğince bu konuda alınmış ya da alınmış sayılacak bir TBMM Genel Kurul kararı yoktur. Başkanlık Divanı'nın İ. Melih GÖKÇEK'in Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinin kendiliğinden düştüğüne ilişkin kararını Genel Kurul kararı saymak da olanaksızdır. Divan kararının kabulü yönünde TBMM Genel Kurul kararı olmadıkça yapılan başvuru dinlenemez.

Bu nedenle, ortada dava konusu yapılabilecek bir TBMM kararı bulunmadığından iptal isteminin reddedilmesi gerekir.

V- SONUÇ

İptal istemine konu olabilecek bir TBMM kararı bulunmadığından istemin REDDİNE,

20.9.1994 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Yekta Güngör ÖZDEN

Başkanvekili
Güven DİNÇER

Üye
İhsan PEKEL

Üye
Selçuk TÜZÜN

Üye
Ahmet N. SEZER

Üye
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Mustafa BUMİN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Lütfi F. TUNCEL

DEĞİŞİK GEREKÇE

Esas Sayısı:1994/72

Karar Sayısı:1994/68

Kararda konu yalnız biçimsel açıdan ele alınmamış Anayasa'nın 84. maddesi gereğince verilmiş TBMM kararı bulunmadığından istemin reddi yolunda sonuca varılmıştır. Bu nedenle kararın sonucuna aşağıdaki gerekçelerle katılıyoruz:

TBMM üyeliği ve Belediye Başkanlığı sıfatını kazanma millî iradenin doğrudan doğruya aracısız olarak yaptığı belirlemedir.

Başta TBMM olmak üzere halk tarafından seçimle belirlenen görevlere seçilenler hiçbir organın ek bir irade belirtmesine ihtiyaç olmaksızın görevlerine başlarlar. Millî irade ve seçim yoluyla belirlenen organlar seçim sonunda kendiliğinden oluşurlar. TBMM üyeliği ve Belediye Başkanlığı gibi görevlere başlama, kimsenin iznine tabi değildir. İzin, karar v.s. gibi ek bir irade söz konusu olamaz.

Merkezi ve yerel yönetimlerde halkın iradesi ve seçim yoluyla bu görevlere gelen kişilere seçim kurulları eliyle verilen "mazbata"lar hukukî yapıları itibariyle idari ve "beyan edici" nitelikte belgeler olup, "inşai" nitelikleri yoktur.

Uyuşmazlık konusu olayda Ankara ili halkının seçtiği bir millettekili daha sonra Ankara şehri hemşehrileri tarafından Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na seçilmiştir.

Millî iradenin seçimle belirlediği bu görevlerden ikisinin bir kişi uhdesinde birleşmesi veya bunlar arasında birinin ilgilinin tercihine bırakılması Anayasamızca özel olarak düzenlenmemiş ve konu haliyle kanunla düzenlenecek alana ait olmuştur. Bu konu 2972 sayılı Yasa'nın 3959 sayılı Yasa ile değişik 17. maddesi ile düzenlenmiş ve millî irade ile seçilen bu görevler arasında bir tercih yapılması zorunlu kılınmıştır.

Ankara Milletvekili İ.Melih GÖKÇEK bu kanun gereğince tercihini kullanarak milletvekilliği görevini bırakmıştır.

Yapılan bu tercih TBMM dahil hiçbir organın irdelemesine ve tasdikine tabi tutulamaz. Bu tercih Anayasa'nın 84. maddesine göre düzenlenen konuların arasında bulunmamaktadır. TBMM Başkanlık Divanı'nın aldığı karar Anayasa'nın 84. maddesiyle ilgili bir TBMM Genel Kurulu Kararı olmayıp, yukarıda belirlenen olguyu saptayan TBMM Başkanlık Divanı kararıdır.

Milletvekilliđi dűşmesi gibi temel bir Anayasal konuda 84. maddenin genişletilerek yorumlanmasına imkân yoktur. 84. Maddede yazılı üyeliğin dűşmesi, ancak maddede açıkça düzenlenen hallerde uygulanır. Bu haller ise şunlardır:

1. Milletvekilliğinden istifa,
2. Hüküm giyme,
3. Kısıtlanma,
4. Partiden istifa ederek başka partiye girme,
5. Üyelikle bağdaşmayan hizmet kabul etme,

Buna göre, millî irade tarafından seçimle belirlenen görevler arasında yapılan "tercih" 84. madde uygulaması ile ilgilendirilemez.

Güven DİNÇER
Başkanvekili

İhsan PEKEL
Üye

Sacit ADALI
Üye